

Oponentský posudok

na dizertačnú prácu Mgr. Pavla Lomičku: „*Filosofie a veda v Masarykově Konkrétní logice*“,
obhajovanej na Katedre filozofie Filozofickej fakulty Univerzity Pardubice;
školiteľ: Mgr. Tomáš Hermann, Ph.D.

Z predhovoru práce T. G. Masaryka – „*Základové konkrétné logiky*“ (ZKL) z roku 1885 sa dozvedáme, že práca mala prioritne slúžiť ako študijný úvod do autorových prednášok. Zároveň však mala byť podľa jeho slov aj úvodom do filozofie vôbec, vzhľadom na skutočnosť, že konkrétnu logiku považoval za „pravé organon filozofie v Aristotelově toho slova smyslu“ (Masaryk, T. G., *Základové konkrétné logiky /Třídění a soustava věd/*, Praha 2001, s. 9). Masaryk si predsavzal podať „prvý soustavný pokus a vlastně jen program nové vědy logické...“ (tamže), čo malo výrazne napomôcť presnej interpretácii miesta a úlohy filozofie, tzv. triedeniu vied, interpretácii vied a ich rozdeleniu na vedy abstraktné, konkrétne, praktické. Približoval podstatu pojmov filozofia, metafyzika, logika, venoval sa vzťahu filozofie a vedy, filozofie a teológie a mnohým ďalším problémovým okruhom. Práca ZKL, ako píše v edičnej poznámke z vyššie citovaného vydania knihy Jiří Olšovský, „je první soustavnou formulací Masarykova pokusu o třídění a klasifikaci věd“ (Olšovský, Jiří: Ediční poznámka, In: Masaryk, T. G., ZKL..., s. 180). Obdobným spôsobom pristupuje k reflexii a hodnoteniu nielen tejto práce, ale všetkých textov s ňou priamo súvisiacimi, aj Mgr. Pavel Lomička v posudzovanej dizertačnej práci. Pripomína výnimočné postavenie *Konkrétní logiky*, ktorá bola – od svojho vydania dvakrát (s odstupom 20 rokov) zrevidovaná.

Pavel Lomička vo svojej práci, ktorá je venovaná filozofickej analýze Masarykovho spisu o *Konkrétní logice* (ako konštatuje v anotácii dizertácie), pripomína peripetie vzniku jednotlivých verzií daného textu. Upozorňuje na nedokončené revízie, všima si súdobé i neskoršie ohlasy na dané texty. Dizertačná práca sa skladá z úvodnej časti venovanej vstupu do témy konkrétnej logiky, zo štyroch porporčne rôznorodých základných kapitol, záverečného zhrnutia, súhrnu použitej a citovanej literatúry, ako aj zoznamu príloh inventáru archívov Ústavu Tomáša G. Masaryka k danej problematike, Fondu Josefa Krála z AV ČR a ďalších relevantných príloh. Autor pripomína, že si daný text vybral aj z dôvodu, že jeho „pozdější nezmapovaný vývoj nabízel dostatek podnětů pro původní badatelskou práci“ (Lomička 2018, s. 9).

V úvodnej kapitole autor pripomína miesto *Konkrétní logiky* v kontexte tvorby a života T. G. Masaryka. Oboznamuje s „peripetiami“ textu, s jeho osudom, revíziami, približuje jednotlivé verzie danej práce. Čitateľovi sprostredkuje východiskové informácie dôležité k oboznámeniu sa s prípravami na jeho prepracované vydanie, ktoré sa k súčasnému čitateľovi dostáva vo verzii z roku 2001. Pozornosť sústreďuje aj na najvýznamnejšie osobnosti predovšetkým českej filozofickej scény, ktoré reflektovali nielen danú prácu, ale aj problémové okruhy a témy vychádzajúce z tvorby T. G. Masaryka. Som presvedčená, že daný súhrn by mohol byť doplnený aj o slovenských autorov, vzhľadom na skutočnosť, že tvorbou Masaryka sa zaoberali aj významní slovenskí filozofi a to minimálne v štyroch, generačne po sebe idúcich vlnách. Vychádzali z jeho tvorby, reflektovali ju, dokonca v istých obdobiach niektorí z nich sa s Masarykom (ako pedagógom, ako radcom, politikom) aj osobne stretávali. Rešpektujem však zámer autora vynechať tieto postavy a ich názory.

P. Lomička pripomína, že väčšina kľúčových problémov Masarykovej filozofie vystupuje v *Konkrétní logice* veľmi výrazne. Konštatuje, že vo vývoji tohto výnimočného textu sa postupne dostali do popredia dve témy: „Vzťah mýtu a vedy jako základní protiklad vymezující zřetelnější povahu vědy, filosofie a náboženství (3.6) a vzťah vedy a náboženství, respektive otázka možností vedy o náboženství jako takové (3.7)“ (Lomička 2018, s. 18). V prvej kapitole dizertácie poukazuje na kľúčové postavy, ich názory a koncepcie priamo vplývajúce na filozofický vývoj T. G. Masaryka (pripomína podstatu tvorby T. Gomperza, vplyvu J. S. Milla a A. Comta, R. Zimmermanna,...). Veľký priestor venuje pochopiteľne vplyvu Franza Brentana. Hľadá východiskové body – priesečníky tvorby jednotlivých osobností. Pripomína úlohu Brentanovho vplyvu na tvorbu Masaryka.

Druhú kapitolu autor venoval práve spisu *Konkrétní logika*, ako zdôrazňuje aj v názve kapitoly – Masarykovej celoživotnej téme. V tejto časti práce P. Lomička rekapituluje jednotlivé vydania, jednotlivé verzie spisu. Tretia kapitola je venovaná obsahovej analýze práce. Postupne prechádza jednotlivými časťami Masarykových textov (jednotlivých verzií), podrobne priblíži – prerozpráva (občas skĺznuc až do konspektovej podoby) kľúčové momenty jednotlivých paragrafov, oddielov práce. Vysvetľuje zásady Masarykovej teórie poznania, jeho východiská, rekapituluje postupy, ktoré Masaryk vo svojich textoch využíva. Konštatuje fakt, že pri výklade svojich pozícií, pri reflexiách jednotlivých autorov a ich názorov sa „Masaryk se svými vlastními názory vždy drží v pozadí za vykládanou látkou, a tak jen výjimečně nacházíme pasáže, kde souvisleji a ve sledu argumentů předkládá vlastní metafyzickou pozici, o kterou svou noetiku opírá“ (Lomička 2018, s. 87). P. Lomička poukazuje na dôležité postavenie prepracovanej verzie *Pokusy konkrétní logiky (OKL)*

(rukopis z rokov 1925 – 1933), v ktorom môžeme nájsť najpodrobnejšie „vylíčení Masarykovy teorie poznání“, pričom jeho vlastná pozícia je vymedzená tromi základnými pojmami: empirickým apriorizmom, kritickým objektivizmom a metafyzickým pluralizmom (Lomička 2018, s. 91). Hlavným cieľom *Konkrétní logiky* je vymedzenie vedeckej filozofie. P. Lomička pripomína, že toto základné vymedzenie: „Filosofie je jednotný vedecký názor na svet jako celek“ (Lomička 2018, s. 151), zostalo vo všetkých verziách *Konkrétní logiky* rovnaké.

Štvrtá kapitola dizertácie je venovaná svetovým, českým a cudzojazyčným ohlasom, ktoré nachádzame v recenziách jednotlivých autorov. P. Lomička pripomína časť reflexií len na základe informácií od Josefa Krála. Nedá mi opäť nenapísať, že podľa môjho názoru v tejto časti textu absentujú recenzie slovenských autorov. Pozná P. Lomička práce (názory, ohlasy) slovenských filozofov na tvorbu T. G. Masaryka?

Súhlasím s autorovým vymedzením Masarykovho diela tak, ako ho predkladá na s. 324, kde píše: „Masarykovo dílo si tak nejen v náboženství, ale i v samotném vztahu vědy a filosofie uchovává své typické napětí mezi zdánlivě neslučitelnými protiklady, které bylo problémem pro mnoho interpretů. Konkrétní logika toto napětí neodstraňuje, spíše potvrzuje. (...) Právě v úsilí o formulování životních postojů postavených na maximální možné kritické uvědomělosti, můžeme vidět Masarykův filosofický význam“ (Lomička 2018, s. 234). Napadá mi „všetečná“ otázka: ktoré z Masarykových životných postojov by mohli byť aktuálnymi (zaujímavými) pre dnešného človeka?

Otázky do diskusie:

1. V čom spočíva, podľa P. Lomičku, rozdiel medzi vymedzením filozofie u dvoch výrazných postáv českej filozofickej scény: Masaryka, ktorý sa vehementne bránil tomu, aby sme ho označili za systémového filozofa a Josefa Krála, ktorého autor dizertácie pripomína? V čom spočíva posun v ich interpretáciách?

2. Na s. 182 P. Lomička tvrdí, že kľúčovou otázkou náboženstva pre Masaryka je vzťah medzi náboženstvom a mravnosťou. Zaujíma ma, ako sa mení, podľa autora, tento vzťah v súčasnosti, aké dimenzie nadobúda.

3. Aký bol vzťah Masaryka – „neskorých verzií“ jeho *KL* k moderným filozofickým prúdom? Odrazili sa zásadným spôsobom v jeho texte (v spomínaných neskorších verziách)?

Konštatujem, že posudzovaná dizertačná práca Mgr. Pavla Lomičku: „*Filosofie a věda v Masarykově Konkrétní logice*“, splňa vecné, metodologické i formálne kritériá, ktoré sú

požadované pri tomto type vedeckých prác. Doporučujem, aby na základe úspešnej obhajoby danej doktorskej dizertačnej práce v odbore filozofia, bol Mgr. Pavlovi Lomičkovi udelený titul Ph.D.

V Bratislave 31. mája 2018

doc. Erika Lalíková, PhD.

Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave

